

**Nemzetközi Kapcsolatok
Doktori Iskola**

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Horváth Csaba Barnabás

Ázsiai erőegyensúly

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

dr. Csicsmann László

egyetemi docens

Budapest 2013

Nemzetközi Tanulmányok Intézet

Nemzetközi Kapcsolatok Doktori Iskola

TÉZISGYŰJTEMÉNY

Horváth Csaba Barnabás

Ázsiai erőegyensúly

című Ph.D. értekezéséhez

Témavezető:

dr. Csicsmann László

egyetemi docens

Budapest 2013

© Horváth Csaba Barnabás

Tartalom

I.	Kutatási előzmények és a téma indoklása.....	4
II.	Felhasznált módszerek	7
III.	Az értekezés redményei	11
	Csapdahelyzet a kínai-indiai kapcsolatokban.....	11
	Csapdahelyzet a kínai-japán kapcsolatokban.....	14
	Az amerikai politika összekapcsolódása a kínai-indiai és a kínai-japán rivalizálással	15
	Oroszország szerepe.....	17
	A gazdasági interdependencia hatása	21
	Konklúzió	22
IV.	Főbb hivatkozások	23

I. Kutatási előzmények és a téma indoklása

Kína felemelkedése és a Csendes-óceán térségében egyre intenzívebbé váló amerikai-kínai versengés napjaink egyik legizgalmasabb világpolitikai folyamata. A folyamat egyes vetületei különféle kérdéseket vetnek fel. Milyen lesz az előrejelzések szerint hamarosan az USA-val azonos gazdasági súlyra szert tevő Kína globális szerepe? Regionális szinten hogyan alakul a délkelet-ázsiai térség feletti befolyásért folytatott amerikai-kínai versengés? Legfőbbképpen pedig, az egyre erősödő Kína a jelenlegi globális rendszerbe beilleszkedni, vagy azzal szemben kihívóként fellépni fog? A nemzetközi szakirodalom intenzíven foglalkozik ezekkel a kérdésekkel, közben pedig a téma aktualitását jelzi, hogy a néhány hét különbséggel lezajlott 2012-es kínai vezetésváltás és az amerikai elnökválasztás után Obama elnök első útja Délkelet-Ázsiába vezetett.

Hugh White 2012-ben megjelent, „The China Choice” című könyvében arra a végkövetkeztetésre jut, hogy egy Kínával szembeni amerikai feltartóztatási politika csak a mindkét fél számára káros konfliktusok veszélyét valószínűsítene, ehelyett a megfelelő válasznak egy, az 1815-ös bécsi kongresszushoz hasonló ázsiai-csendes-óceáni nagyhatalmi koncert

létrehozását tartaná, amelyben az USA rendezett körülmények között biztosíthatná Kína számára az öt megillető helyet. (White [2012])

G. John Ikenberry, 2008-ban, a Foreign Affairs-ben megjelent „The Rise of China and the Future” című tanulmányában arra a következtetésre jut, hogy a nyugati normák szerint működő nemzetközi rendszer képes lesz integrálni Kínát, mert Kína számára is sok előnnyel jár az ebbe való integrálódás, míg egy alternatív nemzetközi struktúra létrehozásával való próbálkozás több kárt, mint hasznot okozna Peking számára. (Ikenberry [2008] pp. 23.-37.)

Zbigniew Brzezinski, 2012-ben a Foreign Affairs-ben megjelent tanulmányában úgy vélekedik, hogy egy, az Oroszország és Törökország teljes fokú euroatlanti integrációjával megteremtendő „Tágabb Nyugat” lehet képes Kína megfelelő ellensúlyozására. (Brzezinski [2012] pp. 97.-104.)

Aaron Friedberg 2011-ben megjelent, „A Contest for Supremacy: China, America, and the Struggle for Mastery in Asia” című könyvében arra a következtetésre jut, hogy egyik félnek sem érdeke, hogy az USA és Kína közti versengés antagonisztikus szembenállássá fajuljon, és ennek elkerülése lehetséges is. (Friedberg [2011])

Barry Buzan 2010-ben megjelent tanulmányában arra a következtetésre jut, hogy Kína békés felemelkedése lehetséges, de nehéz feladat lesz. Kínának két választási lehetősége van: Ha a regionális térszerésre összpontosít, akkor jobban hangsúlyozhatja saját, a nyugati világtól eltérő kulturális identitását és politikai berendezkedését, ha viszont a globális befolyást teszi meg fő céljává, akkor nagyobb lesz rajta a nyomás a

további reformokat, és a fennálló nemzetközi rendszerhez való idomulást illetően.(Buzan [2010])

Henry Kissinger 2011-ben megjelent, „On China” című könyvében megállapítja, hogy Kínát és az USA-t olyan fokú interdependencia köti össze, hogy egy köztük elinduló hidegháború súlyosan veszélyeztetné nem csak mindkettőjük, de az egész csendes-óceáni régió fejlődését. Következtetése szerint az USA részéről nem lenne kívánatos egy Kína felemelkedését akadályozni próbáló stratégia, mert Kína nem törekszik más államok társadalmi berendezkedésének felforgatására, és igen fontos helyet foglal el a világgazdaság szerkezetében, ezért érdeke sem lenne a status quo veszélyeztetése, ráadásul kifejezetten visszafogott és türelmes külpolitika jellemzi.(Kissinger [2011])

A „The Geography of Chinese Power” című írásában Robert D. Kaplan a kínai expanzió három természetes irányát, és két, a kínai befolyási övezet számára gátat jelentő államot jelöl meg. A három irány Közép-Ázsia, Délkelet-Ázsia, és az orosz Távols-Kelet, míg a két, gátat képező állam India és Oroszország. (Kaplan [2010])

A dolgozat és az alapjául szolgáló hipotézis –ahogy azt a módszertannal együtt az alábbiakban kifejtjük- abban tér el a témakörrel foglalkozó elemzések többségétől, és helyezkedik el egy platformon Robert D. Kalpan említett munkájával, hogy elsősorban nem magának a két főszereplőnek, Kínának és az USA-nak a külpolitikai doktrínáit, szándékait, célkitűzéseit vizsgálja. Ehelyett azokat a rajtuk kívül álló, de nemzetközi mozgásterüket meghatározó geostratégiai tényezőket,

amelyek behatárolják mozgásterüket, és ebből próbálunk meg következtetéseket levonni arra nézve, hogy politikájukat hogyan befolyásolják ezek.

II. Felhasznált módszerek

A dolgozat elsősorban nem magának az USA-nak és Kínának a politikai doktrínáit, célkitűzéseit, szándékait vizsgálja, hanem az ezen doktrínákat, célkitűzéseket és szándékokat korlátok közé szorító geostratégiai tényezőket.

Mint a szereplők döntési lehetőségeit megkötő külső tényezőket vizsgáló elemzés, az értekezés egy realista-geopolitikai megközelítést képvisel. Az ilyen jellegű geopolitikai megközelítés jellemzését illetően illetően napjaink szakirodalmából Robert D. Kaplan egy munkáját emelhetjük ki. A geopolitikai megközelítés napjainkban való létjogosultságát vizsgáló tanulmány „The Revenge of Geography” címmel, a Foreign Policy 2009. májusi-júniusi számában jelent meg. A munka a geopolitika újbóli létjogosultságát mint a realizmus visszatérésének meghatározó elemét tárgyalja, ezt a fajta realizmust pedig nem csak a liberális, de a neokonzervatív szemlélettel is szembeállítja. Úgy véli, a liberális és neokonzervatív szemlélet tulajdonképpen ugyanannak az idealista megközelítésnek a két változata, hiszen mindkettő a nyugati típusú demokrácia eszméi terjesztésének univerzalista felfogását képviseli. Ezzel szemben a realizmus az olyan, a szereplők ellenőrzésén kívül eső erők szerepét vizsgálja, mint a földrajz, a kulturális identitás, vagy a történelmi gyökerek. Mindez alapján azt próbálja meg meghatározni, hogy ezek

hogyan befolyásolják a szereplők mozgásterét. Rámutat, hogy a földrajz kulcsfontosságú ezek között a tényezők között. A politikatudomány, mint önálló diszciplína megjelenése előtti időkben, a 18.-19. századi Európa politikai gondolkodásában a földrajz, mint tudományág meghatározó szerepet töltött be, és gyakran egyesítette magában politikai, gazdasági, (etno)kulturális és geostratégiai tényezők vizsgálatát. (Kaplan [2009])

A dolgozat hipotézisének egyik alappillére, hogy ilyen jellegű szempontok figyelembevételével a Washington és Peking közti döntő különbség, hogy míg Kína több, saját nagyhatalmi identitással rendelkező országgal körülvett kontinentális állam, addig az USA stratégiai értelemben rendelkezik a szigetországok minden előnyével, hiszen mindkét szárazföldi szomszédja a befolyási övezetébe tartozó, nála lényegesen gyengébb állam, a világ többi jelentősebb hatalmától pedig óceánok választják el.

Kína szomszédai közül elsősorban három ország, India, Oroszország, és Japán emelhetőek ki, mint olyan államok, amelyek saját jogon önálló nagyhatalmi identitástudattal rendelkeznek, és gazdasági, katonai, vagy demográfiai súlyuk ma is jelentős globális szereplővé teszi őket. A dolgozat tehát abból az alapfeltételezésből indul ki, hogy Kína globális befolyásának mértékére, az USA és Kína versengésére döntő hatással lehet, hogy Kínának ez a három jelentős szomszédja hogyan viszonyul ezekhez a dolgokhoz. A dolgozat vizsgálatainak középpontjában tehát az áll, hogy Kínának az ezzel a három állammal való szomszédsga hogyan befolyásolja ezeket a folyamatokat.

Ezen a téren pedig, a geostratégiai tényezők szerepénél maradva elsősorban azt vizsgáljuk, hogy ezek hogyan befolyásolják a kínai-indiai, a kínai-orosz és a kínai-japán viszonyt, ezáltal Kína e három országgal való szomszédságának szerepét a kínai nagyhatalmi reményeket valamint a kínai-amerikai versengést illetően. Megvizsgáljuk, hogy e szomszédi viszonyokban a geostratégiai tényezőknek van-e a szereplők döntési lehetőségeit, mozgásterét nagyban megkötő, esetleg kényszerpályára terelő hatása, és azt is, hogy ahol és amennyiben van ilyen, ott ez hogyan befolyásolja a szereplők mozgásterét. A fő kérdés tehát az, hogy összességében milyen mértékben van mindez determinisztikus hatással Kínának az ezzel a három szomszédos országgal való viszonyára, ezáltal Kína külpolitikai mozgásterére, azon keresztül pedig a kínai-amerikai versengésre. Vagyis, hogy Kína kontinentális elhelyezkedése három ilyen jelentős hatalom közvetlen szomszédságában hogyan befolyásolja nagyhatalmi reményeit?

A dolgozat hipotézisének másik alappillére pedig az, hogy e körülmények összessége a Kína és az USA versengése terén egy olyan modell körvonalait jelzi, amely több mint két évszázadon át meghatározta a nemzetközi kapcsolatokat Európában. Ez a kontinentális erőegyensúly modellje, ahol is Nagy-Britannia a kontinentális európai hatalmak éppen aktuálisan legerősebbikét mindig az azzal ellentétben lévő kisebb kontinentális európai hatalmak támogatásával igyekezett fékentartani, legyen szó XIV Lajos Franciaországról, a tengerszorosok megszerzésére törekvő cári Oroszországról, vagy éppen Vilmos császár Németországról.

Hipotézisünk szerint amennyiben egy nemzetközi rendszerben egy azonos súlyú szigetország és egy azonos súlyú szárazföldi hatalom vetélkedik az elsőségért, akkor egy ilyen geopolitikai felállás szinte automatikusan eredményezi ezt a mechanizmust, amely döntő előnyt jelenthet a szigetország számára kontinentális vetélytársával szemben.

A dolgozat hipotézisének alapállítása az, hogy ezek a körülmények, adottságok olyan jelentős hátrányt jelentenek Kína számára, amely, amíg a jelenlegi szereplők alapvető integritása és identitása változatlan marad, akkor sem teszi lehetővé számára az USA-val azonos globális befolyás elnyerését, ha egyébként gazdasági súlya és akár katonai ereje is eléri az Egyesült Államokét.

A dolgozat elsődleges és másodlagos források, valamint interjúk felhasználásával készült.

III. Az értekezés redményei

Csapdahelyzet a kínai-indiai kapcsolatokban

India Kína utána a világ második legnépesebb országa. A két ország közti viszony az utóbbi évtizedekben inkább versengő, mintsem együttműködő volt. A helyzetet tovább bonyolítja – és áttételesen a kínai-indiai közeledést is rendkívül megnehezíti- az indiai-pakisztáni szembenállás, és Kína ebben játszott szerepe.

Az 1950-es években Pakisztán az USA szövetségese volt, Kína a Szovjetunióval működött együtt, (Ross [1993]) India pedig az el nem kötelezett országok mozgalmának központi szereplőjeként pozícionálta magát. Az évtized közepétől kezdve azonban egyre inkább éleződött a két ország közti határvita, (Malik [2012] pp. 347.-349.) a feszültség pedig végül az 1962-ben lezajlott határháborúban érte el csúcspontját. Azóta is a rivalizálás a meghatározó kínai-indiai biztonságpolitikai kapcsolatokban. A Kína és Pakisztán közti partnerség kezdetei ekkorra tehetők. Az indiai-kínai kapcsolatok megromlása kiváló alkalmat jelentett Pakisztán számára, hogy Kínához közeledjen. Ekkorra már éppen megtörtént a kínai-szovjet szakítás, vagyis ez már nem állt ellentétben Pakisztán szovjetellenes,

USA-barát hidegháborús elkötelezettségével sem. A '70-es években az USA számára is rendkívül jól jött, hogy szövetségese már egy jó évtizede kiváló kapcsolatokat ápol Kínával. (Siddiqi és Yang [2011])

A '70-es, '80-as években a kínai-pakisztáni duó az USA támogatására számíthatott, míg India velük szemben a Szovjetunióval keresett együttműködést. (Malik, [2012] p. 348.) Ezt a rendszert azonban felborította a kétpólusú világrend összeomlása. Napjainkra az USA és India közt alakult ki érdekközösség a Kínával szembeni együttműködést illetően. (Venkatsamy és George [2012] pp. 195.-197.) A kínai-pakisztáni együttműködés töretlenül megmaradt, az amerikai-pakisztáni együttműködésre nézve azonban komoly nehézségeket jelent a körülmények megváltozása.

Napjainkra azonban egy olyan helyzet alakult ki, ahol is az USA számára fontosabbá vált India megnyerése Kína ellenében, mint a Pakisztánnal való szövetség további ápolása. (Staniland [2011] pp. 133.-148.) Pakisztán viszont természetesen továbbra is Indiával szemben határozza meg önmagát, így ezt a tendenciát egyre inkább cserbenhagyásként értékeli. (Pant [2011])

Ez persze Pakisztánt illetően Kína malmára hajtja a vizet, hiszen India ellenében alapvető érdeke is Pakisztán erősítése. A két ország közti együttműködés így az elmúlt két évtizedben is tovább mélyült. Kína nehézvizet, plutóniumot, valamint konvencionális fegyvereket is szállított Pakisztánnak, valamint technikai segítséget is nyújtott

annak atomprogramjához. Pakisztán ugyanakkor a stratégiai fontosságú gwadar-i kikötőt bocsátotta Kína rendelkezésére. (Pant, [2011] pp. 84.-86.)

Azt láthatjuk tehát, hogy a térségben fennmaradt az India és Kína közti biztonságpolitikai rivalizálás valamint az Indiával szembeni kínai-pakisztáni együttműködés. Ez viszont kényszerpályát jelent mind India, mind Pakisztán számára.

Indiát az USA-val való együttműködésre determinálja a helyzet. Amíg India Kína riválisa, addig Kínának nem érdeke feladnia az ellenfele ellenfelével, Pakisztánnal való együttműködést. Amíg viszont Kína nem adja fel az India fő ellenségével, Pakisztánnal való együttműködést, addig Indiának nem érdeke a Kínához való közeledés, hanem sokkal inkább az, hogy Kína fő globális riválisához, jelen esetben az USA-hoz közeledjen. Ez viszont Kínát ismét csak a Pakisztánnal való együttműködésre ösztönzi, és ezzel a kör bezárul. (Venkatschamy és George [2012] pp. 194-203) Míg India számára az USA-val való együttműködés kényszerpálya, addig Pakisztán számára a Kínával való szövetség az.

Az Indiai-szubkontinens tehát a többszintű egyensúlypolitika egy klasszikus szabályos példája, ugyanakkor az itteni szövetségi tendenciák erősen determináltak is látszanak. Egyre erősebb az együttműködés a jelenleg világelső tengeri nagyhatalom, az USA, és az ázsiai kontinens (Oroszországgal holtversenyben) második

legjelentősebb szárazföldi hatalma, India között a legerősebb kontinentális hatalom, Kína ellensúlyozására.

Csapdahelyzet a kínai-japán kapcsolatokban

A japán-kínai biztonságpolitikai kapcsolatok terén szintén létezik egy olyan, az indiai-kínai viszonyt kényszerpályára terelő tényezőkhöz hasonló csapdahelyzet, ördögi kör, amely biztonságpolitikai szempontból szinte determinálja Japán amerikai orientációját. Ennek tágabb keretét Japán „normális országgá” válása (Soeya, Tadokoro, és Welch, [2011]) ezen belül pedig szűkebben a japán újrafelfegyverzés kérdése jelenti. Ez a csapdahelyzet a Japán alkotmánynak a fegyverkezést korlátozó, híres 9. cikkelyéhez kapcsolódik.

A Japán alkotmány 9. cikkelye korlátozza Japánnak mind a fegyverkezéshez, mind pedig fegyveres ereje használatához való jogát. Japán ugyan fenntart egy önvédelmi erőt, amely mind létszám, mind hagyományos fegyverzet, mind költségvetés terén a legnagyobb európai országok fegyveres erőivel vetekszik, azonban a korlátozások miatt a japán közvélemény és politikai elit mégis úgy véli, hogy ezek közt a keretek közt a szigetország nem tudja megfelelő mértékben ellátni saját védelmét. (Chung [2011] pp. 423.-424.) A hadügyek teljes körű önállósága hiányában Japán így 1951 óta az USA-val fennálló katonai szerződése keretében az Egyesült Államok védőernyőjétől függ biztonságpolitikai szempontból.

Ebben a helyzetben kínai-japán kapcsolatokat illetően az alakít ki csapdahelyzetet, hogy ha Japán közeledni akar Kínához, ahhoz lazítania kell az USA-hoz fűződő viszonyt, hogy az USA-hoz fűződő viszonyt lazíthassa, ahhoz vissza kellene nyernie biztonságpolitikai önállóságát. Ez persze nem lenne lehetséges a de facto japán haderő megerősítése, és a “békealkotmány” felülvizsgálata nélkül. Kína viszont minden, Japán „újrafelfegyverzésére” irányuló lépést hevesen ellenez, egyrészt a történelmi közelmúlt miatt, másrészt pedig azért, mert nem tudhatja, hogy egy újra felfegyverezett Japán valóban távolodni fog-e az USA-tól, nem éppen egy Kínával szembeni koalíció oszlopos vezető résztvevője válik-e belőle? Ezzel viszont a kör bezárul. Japán ha akarna, sem tudna kilépni az USA-tól független világpolitikai doktrínát követni a “békealkotmány” felülvizsgálata nélkül, Kína viszont éppen ezt ellenzi mindennél hevesebben.

Az amerikai politika összekapcsolódása a kínai-indiai és a kínai-japán rivalizálással

Ahogy tehát azt láthatjuk, India és Japán mozgásterét számos geostratégiai tényező befolyásolja olyan módon, hogy Kína és az USA pillanatnyi politikai manővereitől függetlenül is könnyebb szövetségesnek megnyerni őket az USA, mint Kína számára.

Az együttműködés megszervezésében vezető szerepet játszott Abe, Japán 2012-ben újraválasztott régi-új miniszterelnöke. Még előző kormányzása idején, 2007-ben vetette fel egy négyoldalú csúcstalálkozó szükségességét az USA, India, Japán és Ausztrália vezetői között. Abe

eredetileg azzal az elképzeléssel vezette fel ezt, hogy egy tágabb Ázsiával kell számolni (csendes-óceáni jelenléte miatt ezzel indokolta az akkor még nem EAS tag USA bevonását is) és ezen a tágabb Ázsián belül együttműködésre kell törekedni a többpárti demokrácia és az emberi jogok értékeit szem előtt tartó négy legjelentősebb ország között, ezzel ezeknek az értékeknek az elfogadására ösztönözi Kínát is. A négy ország képviselői közt létrejött első négyoldalú informális megbeszélésre 2007 májusában, került sor. Ez már ekkor Kína diplomáciai tiltakozását váltotta ki. (Terada [2011])

A négy ország együttműködése 2007 óta is folytatódik, bár ennek formája változott. A négyoldalú, multilaterális formát Kína heves tiltakozása miatt végül elhagyták, ehelyett kétoldalú biztonsági egyezmények hálózata alakult ki. Az USA és Japán, valamint az USA és Ausztrália közt évtizedek óta meglévő biztonsági egyezményekhez hasonló megállapodások jöttek létre minden irányban a négy ország között. 2008-ban India és Japán kötött biztonsági egyezmény jött létre, (Paul [2012]) Ausztrália és India pedig 2009-ben állapodott meg egy biztonsági egyezményben. (Panda [2012]) Az USA és India ugyanakkor már 2005-ben megkötötte a biztonságpolitikai együttműködésüket meghatározó keretegyezményt. A négy ország együttműködése tehát ma kétoldalú megállapodások hálóját jelenti. Ez a háló tulajdonképpen a négy fős szereplőn kívül kisebb országokat is magába foglal. Ahogyan azt láthattuk, a térség kisebb országai közül a négy fős szereplő közül egyszerre legalább kettővel Vietnam (Japán, India, USA), Dél-Korea

(USA, Ausztrália, és bizonyos fokig Japán is), és a Fülöp-szigetek (USA, Japán) tart fenn biztonságpolitikai együttműködést.

Így tehát kétoldalú megállapodások Kínát keleti és déli irányból bekerítő egész hálóját láthatjuk, (Cha [2011]) melynek legfajsúlyosabb szereplője az Egyesült Államok.

A négy ország, az USA, India, Japán és Ausztrália együttműködése egyértelmű megtestesítője Kína korlátainak: Magába foglalja Indiát és Japánt, vagyis a világ Kína utána következő két legnagyobb gazdaságát,¹ és mondhatjuk, hogy Kína után következő két legjelentősebb ázsiai nagyhatalmát. Az együttműködésüknek pedig része az USA, a világ jelenlegi vezető hatalma, és Kína szuperhatalmi aspirációinak fő ellenlábas is. E négy ország együttműködése akkora demográfiai, gazdasági és katonai súlyt képvisel, amelyet a belátható jövőben Kína nem lesz képes túlszárnyalni, még akkor sem, ha önmagában az USA-t megelőzve a világ legnagyobb gazdaságává és legerősebb katonai hatalmává is válna.

Oroszország szerepe

Oroszország esetében a dolgozatban bővebben kifejtett elemzések tükrében azt láthatjuk, hogy a 2000-es évek első felének

¹ GDP-PPP

kezdeményezései ellenére összességében sokkal inkább tekinthető az USA és Kína közt egyensúlyozó harmadik félnek, mintsem Kína szövetségésének. Oroszország századunk első évtizedében kétségtelenül inkább Kínával működött együtt az SCO keretében. Ugyanakkor számos olyan tényezőt is láthatunk, ami már ma is megnehezíti, a jövőre nézve pedig igen kérdésessé teszi ennek működőképességét. Így könnyen lehet, hogy a 2008-as grúz-orosz háborúval kapcsolatos kínai-orosz vita nem csupán átmeneti működési zavar volt a kínai-orosz együttműködésben, hanem olyan strukturális problémák tünete, amelyek hosszú távon megbonthatják azt. A '90-es évek elejének rövid idejű amerikai-orosz együttműködéséből (és kudarcából), valamint a 2000-es évek elejének az SCO keretében kirajzolódó kínai-orosz együttműködéséből (és ennek lendületvesztéséből) egy koherens orosz nagyhatalmi viselkedésminta rajzolódik ki. Az utóbbi évtizedeknek ezekből a konfliktusaiból a következő tendenciát olvashatjuk ki:

- Oroszország önálló nagyhatalmi tudattal rendelkezik és egy saját egyensúlypolitika formájában az éppen aktuális körülmények függvényében hajlandó akár az USA-val, akár Kínával konfrontálódni. Ebből a szempontból alapvetően pragmatikus szempontokat követ, vagyis ilyen jellegű érdekütközések során az ideológiai rokonsággal nem sokat törődik (SZU-Kína 1970 körül, USA-Oroszország 2000 körül)

- Moszkva Peking és Washington közül bármelyikkel hajlandó együttműködni is. Az előbbire az 1950-es években, illetve 2000 után, az utóbbira az 1990-es évek elején láthattunk példát. Moszkva Peking és Washington közül mindig az éppen aktuálisan kevésbé veszélyesnek, engedékenyebbnek tűnővel működik együtt a másik ellenében.
- Mivel azonban külpolitikájának középpontjában éppen a saját, önálló nagyhatalmi identitása áll, ezért nem hajlandó olyan szövetségi rendszerek elmélyítésében részt venni, ahol másodrangú fél volna egy „nagy testvér” oldalán. (Az amerikai-orosz együttműködés kudarca az 1990-es évek második felében, vagy az SCO lendületvesztése 2008 után.) Ugyanakkor az utóbbi évtizedekben bekövetkezett gazdasági és demográfiai hanyatlása miatt ma már nem képvisel akkora súlyt, hogy akár Kína, akár az USA mellett egyoldalúan elköteleződve azonos beleszólást követelhessen magának.

E logika mentén haladva Oroszország számára így nem lenne kifizetődő, hogy elkötelezze magát a két óriás valamelyike mellett, hiszen egy ilyen szövetségben csak másodhegedűs lehetne egy „nagy testvér” mellett. Az SCO keretében folytatott kínai-orosz együttműködés tehát beleillik az orosz külpolitika több évtizedes trendjébe, de addig és csakis addig, amíg az USA nagyobb

potenciális fenyegetést jelent Oroszország számára, mint Kína. A jelenlegi folyamatok szerint azonban a következő években ez évről évre egyre kevésbé lesz egyértelmű, és Kína erősödése valamint ázsiai hegemónia-törekvései még akár azt a pillanatot is elhozhatják, amikor Moszkva már nagyobb kihívást lát majd Pekingben, mint Washingtonban. Így Moszkvából nézve tulajdonképpen az elmúlt húsz év gyakorlata látszik a logikus és valószínű viselkedésnek, miszerint sem Kína, sem pedig az USA mellett nem kötelezi el magát, hanem a kettő között hintapolitikát folytatva mindig azzal működik inkább együtt, amelyik pillanatnyilag éppen kevésbé képvisel stratégiai kihívást.

Azt is megállapítottuk, hogy ebben a helyzetben mind Washington, mind pedig Peking számára a konfliktuskerülő fellépés a kifizetődő Moszkvával szemben. Kérdés, hogy ezt alátámasztó tapasztalatot láthatunk-e a mai folyamatokban? A válasz megint csak igen. Míg az USA vezetése az utóbbi 3-5 évben igencsak felerősítette a Kínával szembeni stratégiai versengést, és régi szövetségeinek megerősítésére, új szövetségek kiépítésére törekszik a Kínával érdekellentétben álló ázsiai országok között, addig Európában éppen ennek az ellentétét tapasztaljuk. A 2000-es évek első felének színes forradalmaihoz képest nagyot változott a helyzet. Lekerült a napirendről Ukrajna és Grúzia NATO csatlakozása, az USA mintha

kihátrálna a GUAM csoport² országai mögül, Oroszország ismét növeli befolyását ezekben az államokban. Ugyanakkor amennyiben a dolgozat leadása idején körvonalazódó szíriai amerikai beavatkozás következtébe ismét kiéleződne az amerikai-orosz viszony, az azzal a kockázattal járna az Egyesült Államokra nézve, hogy Moszkva – legalábbis átmenetileg- ismét Pekinghez közeledik majd.

Hogy mindez egy, Oroszország Kínával való viszonyának lazítására, Oroszország Kínától való eltávolítására, hosszabb távon esetleg Kínával szembeni megnyerésére irányuló tudatos politika része-e, vagy csupán a véges amerikai erőforrásoknak a Csendes-óceán térségébe koncentráálásából adódó mellőzöttség, azt nem tudhatjuk. A végeredmény szempontjából viszont szinte mindegy, hogy tudatos stratégiáról, vagy kényszerű mellőzésről van-e szó.

A gazdasági interdependencia hatása

A dolgozatban ugyanakkor a napjaink globális rendszerét alapjaiban meghatározó gazdasági interdependencia kérdésére is külön fejezetben térünk ki. Ebben megállapítottuk, hogy ennek hatására az USA és Kína vetélkedése jellegét tekintve sokkal inkább áll közel a 18. századi Európa dinasztikus szolidaritás által korlátok közé szorított nagyhatalmi játszmáihoz, mintsem a 20. század antagonisztikus szembenállással meghatározott konfliktusaihoz.

² Ukrajna, Grúzia, Moldova és Azerbajdzsán –a FÁK az ezredfordulón Oroszországtól függetlenedni, és az USA-hoz közeledni próbáló négy tagállama

Konklúzió

A dolgozatban tehát arra jutottunk, hogy Kína nagyhatalmi reményeit, valamint Kína és az USA nagyhatalmi versengését döntő mértékben befolyásolja a földrajzi tényező, mégpedig Kína kontinentális elhelyezkedése, három nagyhatalmi tudatú országgal, Indiával, Oroszországgal és Japánnal való szomszédsága. Ez a szomszédság olyan, a szereplők döntési körén kívülálló tényezőket hordoz magában, amelyek Indiát és Japánt a dolgok jelenlegi állása szerint Kínával való vitákra és az USA-val való együttműködésre determinálja, Oroszország esetében pedig sokkal inkább a Washington és Peking közti egyensúlyozást, mintsem a Peking oldalán történő elköteleződést valószínűsíti. Összességében pedig mindez jelentősen megnehezíti Kína dolgát a regionális és globális ügyekben való befolyásszerzést illetően, és megkönnyíti az USA számára Kína törekvéseinek korlátozását.

IV. Főbb hivatkozások

Atanassova-Cornelis, Elena [2011]: *The Political and Security Dimension of Japan-China Relations: Strategic Mistrust and Fragile Stability*. in: Pacific Focus, Vol. XXVI, No. 2. (August 2011) pp. 165.-187. Center for International Studies, Inha University, Incheon

Brzezinski, Zbigniew [2012]: *Balancing the East Upgrading the West – U.S. Grand Strategy in an Age of Upheaval*. in: Foreign Affairs, Volume 91. No.1. 2012, pp. 97.-104.

Brzezinski, Zbigniew [1997]: *The Grand Chessboard*. Basic Books, Harper Collins Publisher, New York

Buzan, Barry [2010]: *China in International Society: Is peaceful rise possible?* in: The Chinese Journal of International Politics, Vol. 3, 2010, pp. 5–36.

Cha, Victor [2011] *Complex Patchworks: US Alliances as Part of Asia's Regional Architecture*. in: Asia Policy, Number 11 (January 2011) 27.-50.

Chanlett-Avery, Emma és Vaughn, Bruce [2008]: *Emerging Trends in the Security Architecture in Asia: Bilateral and Multilateral Ties*

Among the United States, Japan, Australia and India. CRS Report for Congress, Congressional Research Service, Washington DC

Chung Chien-Peng [2011]: *Japan's Involvement in Asia-Centered Regional Forum in the Context of Relations with China and the United States.* in: Asian Survey, Vol. 51, No. 3 (May/June 2011), pp. 407-428. University of California Press, ISSN 004-4687

Friedberg, Aaron L. [2012]: *A Contest for Supremacy: China, America, and the Struggle for Mastery in Asia.* W. W. Norton Limited, ISBN: 0393343898

Friedberg, Aaron L. [2010]: *Implications of the Financial Crisis for the US-China rivalry;* Survival: Global Politics and Strategy, vol. 52. no. 4. August-September 2010, pp. 31.-54.

George, Princy – Venkatshamy, Krishnappa (szerk.) [2012]: *Grand Strategy for India 2020 and Beyond;* Institute for Defence Studies & Analyses, New Delhi

Graver, John W. [2012]: *The Diplomacy of a Rising China in South Asia.* in: Orbis, Volume 56, Issue 3, Summer 2012, pp. 391-411.

Hook, Glenn D. és Son, Key-Young [2013]: *Transposition in Japanese state identities: overseas troop dispatches and the emergence of a humanitarian power? ;* in: Australian Journal of International Affairs, Vol. 67, No. 1, pp. 35.-54.

Hoshino, Toshiya és Satoh, Haruko [2012]: ***Through the looking glass? China's rise as seen from Japan***; Journal of Asian Public Policy, Vol. 5. No. 2., July 2012, pp. 181.-198.

Hughes, Christopher W. [2009]: ***Japan's Remilitarisation***; IISS, London

Ikenberry, G. John [2008]: ***The Rise of China and the West: Can the Liberal System Survive?*** in: Foreign Affairs, Vol. 87 No. 1. (Jan-Feb 2008) pp. 23.-37.

Kaplan, Robert. D. [2010]: ***Geography of Chinese Power: How Far Can Beijing Reach on Land and at Sea***, Foreign Affairs, May/June 2010, 89, 22.

Kaplan, Robert D. [2009]: ***The Revenge of Geography***, Foreign Policy, May/June 2009, 172, pp. 96-105.

Khan, Shamshad A. [2011]: ***Japan's New Defence Guidelines: An Analysis***; in: Strategic Analysis, Vol. 35. No. 3, May 2011, pp. 391-395.

Khanh Vu Duc [2013]: ***Pyongyang's Race Against the Clock***, Asia Sentinel, 05 April 2013,

Kissinger, Henry [1998]: ***Diplomácia***. Panem-Grafo, Budapest, ISBN 963-545-1997

Kissinger, Henry [2011]: ***On China***. The Penguin Press, New York ISBN 978-1-59420-271-1

Malhotra, Aditi [2012]: ***Indo-Vietnam Relations: An Answer to Sino-Pak Partnership?*** in: Maritime Affairs: Journal of the National Maritime Foundation of India Vol. 8 No. 1 Summer 2012, pp. 71.-92. ISSN: 0973-3159

Malik, Mohan [2012]: ***India Balances China;*** Asian Politics and Policy – Volume 4, Number 3, 2012 Policy Studies Organization, Wiley Periodicals, Inc.

Mackinder, H. J. [1904] : ***The Geographic Pivot of History,*** The Geographical Journal, Vol. 23, No. 4 (Apr., 1904), pp. 421-437

Marketos, Thrassy N. [2009]: ***China's Energy Geopolitics – The Shanghai Cooperation Organization and Central Asia.*** Routledge, London and New York ISBN 13: 978-0-415-45690-6

Nye, Joseph S. Jr [2010]: ***American and Chinese Power after the Financial Crisis;*** The Washington Quarterly, 33:4, October 2010, pp. 143.-153.

Panda, Rajaram [2012]: ***India and Australia: Security Dynamics in the Asia Pacific;*** in: Asia-Pacific Review, Vol. 19, No. 1. 2012, pp. 130.-156.

Pant, Harsh V. [2012]: ***The Pakistan Thorn in China-India-U.S. Relations;*** in: The Washington Quarterly, 35:1, Winter 2012, pp. 83.-95., Center for Strategic and International Studies, Washington DC

Paul, Joshy M. [2012]: ***India-Japan Security Cooperation; A New Era of partnership in Asia***; Maritime Affairs, Vol. 8 No. 1. Summer 2012, pp. 31-50, National Maritime Foundation of India, New Delhi,

Ross, Robert S. [1993]: ***China, the United States, and the Soviet Union – Tripolarity and policy making in the Cold War***. M. E. Sharpe, Inc. New York

Scott, David [2008]: ***The Great Power ‘Great Game’ between India and China: ‘The Logic of Geography’***; in: Geopolitics, 13, pp. 1-26. ISSN: 1465-0045

Siddiqi, Rashid Ahmed és Yang Jain [2011]: ***About an ‘All-Weather’ Relationship: security foundations of Sino-Pakistan relations since 9/11***. in: Journal of Contemporary China (2011), 20(71), September, pp. 563–579 ISSN 1067-0564

Singh, Bhubhindar [2013]: ***Security, Identity, Policymaking Regime and Japanese Security Policy Development***; RSIS Working Paper series, S. Rajaratnam School of International Studies, Singapore

Soeya Yoshihide, Tadokoro Masayuki, és Welch, David A. [2011]: ***Japan as a ‘Normal Country’?-A Nation in Search of Its Place in the World***. Toronto University Press, Toronto ISBN 978-1-4426-4253-9

Staniland, Paul [2011]: ***Caught in the Muddle: America’s Pakistan Strategy***. in: The Washington Quarterly, Winter 2011

Terada Takashi [2011]: ***The United States and East Asian Regionalism: Inclusion-Exclusion Logic and the Role of Japan***. in: A Pacific Nation:

Perspectives on the US Role in an East Asia Community, pp. 95.-118.
Japan Center for International Exchange

Waltz, Kenneth [1979]: *Theory of International Politics*. Addison–
Wesley Pub. Co. Reading, MA ISBN 0-201-08349-3

White, Hugh [2012]: *The China Choice- Why America Should Share
Power*. Black Inc. Collingwood, ISBN 9781863955621

Wilhelmsen, Julie és Flikke, Geir [2011]: *Chinese-Russian Convergence
and Central Asia*. in: Geopolitics, 16:4, pp. 865.-901. ISSN: 1465-0045

Zhao Suisheng [2012]: *Shaping the Regional Context of China's Rise:
how the Obama administration brought back hedge in its engagement
with China*. in: Journal of Contemporary China (2012), 21(75), May, pp.
369.-389. ISSN 1067-

V.A témakörrel kapcsolatos saját publikációk jegyzéke

Horváth Csaba [várható megjelenés 2014]: *A Kínai-orosz viszony alakulása Kína felemelkedésének tükrében* – publikálásra elfogadva: Kül-Világ, 2014/1

Horváth Csaba [várható megjelenés 2014]: *Japán visszatérése a nemzetközi porondra* – publikálásra elfogadva: Nemzet és Biztonság

Horváth Csaba [2013]: *A háborús fenyegetések mögött rejlő erőviszonyok – Észak-Korea hadereje és a válság regionális kontextusa* – MKI Tanulmányok, 2013/14, Magyar Külügyi Intézet

Horváth Csaba [2012]: *A kontinentális erőegyensúly, mint az amerikai-kínai versengés valószínű modellje*, in: Külügyi Szemle, 2012/2 – 2012 nyár, Magyar Külügyi Intézet, pp. 54.-74.

Horváth Csaba [2010] : *Variációk a Sanghaji Együtműködési Szervezet lehetséges világpolitikai szerepére*, in: Nemzet és Biztonság, III. évfolyam, 2. szám, 2010 március, pp. 13.-19.

Horváth Csaba [2009]: *A kínai észak-dél ellentét az európai expanzió időszakában*, in: Kínai történelem és kultúra - Tanulmányok Ecsedy Ildikó emlékére, Sinológiai Műhely 7., Balassi Kiadó, 2009 Budapest, pp. 167.-197.

Horváth Csaba [2009]: *A Sanghaji Együtműködési Szervezet - A Kína superhatalmi státuszához vezető út?* in: POLITIKA.hu-A fiatal politológusok lapja 2. (4.) évfolyam, 2009/1. pp. 65.-69.

Horváth Csaba[2008]: *Hatodik Típusú találkozások - avagy az észak-koreai-japán emberrablási ügy*, in: POLITIKA.hu-A fiatal politológusok lapja, Új folyam, 2008/1-2. pp. 129.-133.